

FINANSIJE I FINANSIJSKO PRVO

Prvo predavanje

UVODNI DIO

Cilj

Finansije i finansijsko pravo omogućava sticanje osnovnih znanja iz oblasti javnih finansija i monetarnih finansija. Oblast finansijskog prava, uključuje više podoblasti i to: javne finansije – finansijski sistem i fiskalni sistem, sistem javnih prihoda sa pripadajućim podsystemima (porezno pravo i porezni sistem, carine, takse, doprinosi), kao i sistem javnih rashoda uključujući budžetsko pravo i budžetski sistem, kao i javni dug. Monetarno pravo i monetarni, odnosno monetarno kreditni sistem sa pripadajućim podsystemima, sistem finansijskih institucija – nacionalnog i međunarodnog karaktera.

U okviru predmeta pored sticanja osnovnih znanja nastojanje je usmjereno ka razvijanju kritičkog i analitičkog promišljanja, logičkog zaključivanja, te povezivanja i kompariranja različitih finansijsko pravnih instituta i kategorija.

Sadržaj predmeta

Predmet Finansije i finansijsko pravo sadrži slijedeće tematske cjeline:

- 1. Pojam i historijski razvoj finansija i finansijskog prava**
- 2. Vrste finansija, sinansijski sistem, finansijska tržišta**
- 3. Novac, valute i devize u finansijskom pravu**
- 4. Bankarsko pravo i bankarski sistem**
- 5. Finansijske institucije**
- 6. Uloga i značaj finansijskih izvještaja u finansijskom pravu**
- 7. Javni rashodi**
- 8. Javni prihodi**
- 9. Porezno pravo i vrste poreza u BiH**
- 10. Carinsko pravo i carine u sistemu prihoda BiH**
- 11. Takseno pravo u BiH**
- 12. Pravo i vrste doprinosa u BiH**
- 13. Budžetsko pravo**
- 14. Javni dug**
- 15. Organi nadležni za postupke naplate javnih prihoda i finansijske kontrole**

Način izvođenja nastave

Nastavni proces realizira se u okviru časova predavanja, vježbi, konsultacija

Obaveze studenata:

Obavezno je prisustvo na nastavi i vježbama i biti aktivan. Student može pripremiti i prezentirati seminarski rad. Polaganje kolokvija u skladu sa tokom izvođenja nastave, te pismeni završni ispit.

Način ispitivanja

- Ispit se polaže pismeno. Mogućnosti polaganja ispita: parcijalno (kolokvijum) i integralno (završni ispit)

Obavezna literatura:

Jahić, Mehmed: *Finansije i finansijsko pravo*, Pravni fakultet u Sarajevu, Sarajevo, 2004. i kasnija izdanja

Dopunska literatura:

Dautbašić, I., *Financije i finansijsko pravo*, Pravni fakultet Sarajevo, Sarajevo 2001.

Alijagić, Mehmed – Bašanović, Aida, *Financije i finansijsko pravo*, Pravni fakultet u Bihacu, Bihać, 2008.

Alijagić, Mehmed – Kumalić, Jusuf, *Javne financije i fiskalna politika*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Bihacu, Bihać, 2003.

Filipović, H., *Nauka o financijama*, V. Masleša, Sarajevo, 1960.

Raković, M., *Financije i finansijsko pravo*, Pravni fakultet Banja Luka, Banja Luka, 2005.

Jelčić, B., *Javne financije*, Informator Zagreb, Zagreb, 1997.

Konjhodžić, Halid, *Fiskalna znanost*, Logos Split, Split, 2000.

Zakon o porezu na dohodak, Službene novine FBiH, br. 10/08

Zakon o porezu na dobit preduzeća, Službene novine FBiH, br. 97/07 i 14/08

Zakon o porezu na dodanu vrijednost, Službeni glasnik BiH, br. 09/05

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodanu vrijednost, Službeni glasnik BiH, br. 35/05 od 06.06.2005.

Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodanu vrijednost, Službeni glasnik BiH, br. 93/05, 21/06, 60/06, 06/07, 100/07 i 35/08

Zakon o akcizama u BiH, Službeni glasnik BiH, br. 62/04

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o akcizama u BiH, Službeni glasnik BiH, br. 48/05

Zakon o carinskoj politici Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 57/04, 51/06 i 76/06

Zakon o izmjeni Zakona o carinskoj tarifi BiH, Službeni glasnik BiH, br. 48/05

Zakon o doprinosima, Službene novine FBiH, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02 i 17/06

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o doprinosima, Službene novine FBiH, br. 19/08

Zakon o administrativnim taksama, Službeni glasnik BiH, br. 16/02, 19/02, i 43/04

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama, Službeni glasnik BiH, br. 08/06

Zakon o bankama, Službene novine FBiH, br. 39/98, 32/00, 48/01, 27/02, 41/02, 58/02, 13/03, 19/03 i 28/03

FINANSIJE I FINANSIJSKO PRAVO

- Predavanje I-

Prof. Dr. Halil Kalač

POJAM I HISTORIJSKI RAZVOJ FINANSIJA I FINANSIJSKOG PRAVA

POJAM I HISTORIJSKI RAZVOJ FINANSIJA I FINANSIJSKOG PRAVA

- POJAM FINANSIJA
- POJAM FINANSIRANJA
- PREDMET FINANSIJA
- VRSTE FINANSIJA
- RAZVOJ JAVNIH FINANSIJA
- FINANSIJSKO PRAVO
- ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA PREMA DRUGIM NAČNIM DISCIPLINAMA

POJAM FINANSIJA

POJAM “FINANSIJE”:

- SAVREMENO SHVATANJE RIJEČI FINANSIJE VODI PORIJEKLO OD LATINSKE RIJEČI “FINANC” ŠTO U PREVODU ZNAČI KRAJ NEKOG POSLA.
- KASNIJE TRANSFORMACIJE U RIJEČ “FINARE” ŠTO OZNAČAVA NOVČANO PLAĆANJE PO OSNOVU SUDSKE ODLUKE.

POJAM FINANSIJA

- U XV VIJEKU U FRANCUSKOJ NASTAJE IZRAZ “LE FINANCES” KOJIM SE OZNAČAVJU DŽAVNI PRIHODI, ZATIM DRŽAVNI RASHODI, A KASNIJE CJELOKUPNOST NOVČANOG POSLOVANJA ZA SVE ODNOSE I INSTITUCIJE KOJE ZA SADRŽAJ I PREDMET IMAJU NOVAC UKOLIKO JE JEDAN OD SUBJEKATA U TIM ODNOSIMA DRŽAVA ILI AKTIVNOST DRŽAVE.

POJAM FINANSIRANJA

FINANSIRANJE U UŽEM ZNAČENJU PODREAZUMIJEVA:

- USTUPANJE NOVCA DRUGOM SUBJEKTU,
- OBUHVATA DRŽAVNO NOVČANO POSLOVANJE,
- MONETARNO –KREDITNU OBLAST, BANKARSTVO, ŠTEDNJU,
- OSIGURANJE, KONTROLU NOVČANOG POSLOVANJA,
- NOVČANO POSLOVANJE POJEDINACA I PREDUZEĆA, USTANOVA, I SVIH SLUŽBI KOJE OBAVLJAJU POSLOVE U VEZI SA NOVČANIM PLAĆANJIMA, EVIDENCIJOM I KONTROLOM NOVČANOG POSLOVANJA.
- FINANSIRANJE OBUHVATA PLAĆANJA, A NE KUPOVINU ILI PRODAJU ROBE.

PREDMET FINANSIJA

FINANSIJE KAO NAUČNA DISCIPLINA SE BAVE PITANJIMA KOJA SU VEZANA ZA:

- POJAM NOVCA KAO PLATEŽNOG SREDSTVA,
- ZA NJEGOVO STVARANJE, TOKOVE,
- BROJNA DJELOVANJA U PRIVREDI, TOKOVE DOHOTKA, RASPODJELU DOHOTKA, PRERASPODJELU,
- OBLIKE, INSTRUMENTE I SUBJEKTE NJегоVOG TRAŽENJA
- OBUHVATAJU VIŠE PODRUČJA KOJA ČINE POSEBNE NAUČNE DISCIPLINE

VRSTE FINANSIJA

TRI OSNOVNA OBLIKA FINANSIJA:

- 1) MONETARNE FINANSIJE
- 2) JAVNE FINANSIJE,
- 3) POSLOVNE (PRIVATNE) FINANSIJE

MONETARNE FINANSIJE ZA PREDMET IZUČAVANJA IMAJU:

- TEORIJSKE ASPEKTE I ZAKONITOSTI NOVCA I KREDITA , OSTALIH MONETARNIH INSTITUTA ANGAŽOVANIH U NOVČANO-KREDITNIM I BANKARSKIM POSLOVIMA,
- UTVĐIVANJE I ANALIZU CILJEVA , MJERA I INSTRUMENATA VEZANIH ZA NESMETANO FUNKCIONISANJE NOVČANOG I KREDITNO-BANKARSKOG SISTEMA,
- PITANJIMA VEZANA ZA FINASNIRANJE ZAJEDNICA OSIGUANJA IMOVINE I LICA,
- PITANJA INSTITUCIJE NOVCA UOŠTE, RAZNI OBLICI DUŽNIČKO POVJERILAČKIH ODNOSA U FINANSIJSKIM POSLOVIMA .

JAVNE FINANSIJE

JAVNE FINANSIJE OBUHVATAJU:

- SFERU NOVČANIH ODNOSA IZMEĐU DRŽAVE , S JEDNE STRANE I FIZIČKIH I PRAVNIH LICA , S DRUGE STRANE,
- UNUTAR SAME DRŽAVE UREĐENJE I OBEZBJEĐENJE, RASPODJELU I KORIŠĆENJE NOVČANIH SREDSTAVA ZA FINASIRANJE FUNKCIJA I ZADATAKA DRŽAVE

POSLOVNE (PRIVATNE) FINANSIJE

- OBUHVATAJU POSLOVANJE KOJE SE ODVIJA PO TRŽIŠNIM ZAKONITOSTIMA IZMEĐU FIZIČKIH I PRAVNIH LICA.

RAZVOJ JAVNIH FINANSIJA

- GRČKI FILOZOFI KSENOFAN-(PROUČAVAO JE JAVNE RASHODE) I ARISTOTEL (PROUČAVAO STVARANJE ROBOVA PO PRINCIPU NEPLAĆANJA POREZA)
- RIMSKI MISLIOCI: TACIT I CICERON
- U EVROPI: TOMA AKVINSKI
- U SREDNJEM VIJEKU PRVE SISTEMAIZOVANE MISLI: (IBN HALDUN) O JAVNIM FINANSIJAMA, MOĆ DRŽAVE SE BAZIRA NA DVA STUBA: DOBROJ VOJSCI I DOBRIM FINANSIJAMA
- U XV III VIJEKU ADAM SMIT , IZLOŽO JE POGLEDE O ZNAČAJNIM PITANJIMA JAVNIH FINANSIJA (POREZ I JAVNI KREDIT) , DAVID RIKARDO, DRŽAVA TREBA DA IMA SAMO TRI FUNKCIJE: OČUVANJE SPOLJNE BEZBJEDNOSTI, OBEZBJEĐIVANJE UNUTRAŠNJE BEZBJEDNOSTI I SUDSTVA, VRŠENJE INVESTICIJA ZA KOJIMA NE POSTOJI PRIVATNI INTERES.
- SISTEMATIZOVALI SU DOTADAŠNJA SHVATANJA O OSNOVNIM PRAVILIMA PONAŠANJA U OPOREZIVANJU

RAZVOJ JAVNIH FINANSIJA

U XIX VIJEKU I PRVIM DECENIJAMA XX VIJEKA:

- IZUČAVNJE FINANSIJSKIH POJAVA , PROCESA , ODNOSA I INSTITUCIJA DOŽIVALJAVA PUNI RAZVOJ
- DOLAZI DO OSAMOSTALJIVANJA NAUKE O JAVNIM FINANSIJAMA OD POLITIČKE EKONOMIJE I NJENOG FORMIRANJA KAO SAMOSTALNE NAUČNE DISCIPLINE.

FINANSIJSKO PRAVO

SAMOSTALNA GRANA JAVNOG PRAVA

U ŠIREM SMISLU:

- SKUP PRAVNIH PROPISA KOJIMA SE REGULIŠE FINANSIJSKA DJELATNOST DRŽAVE I FINANSIJSKO PRAVNI ODNOSI PRI NOVČANOJ DJELATNOSTI IZMEĐU PRAVNIH I FIZIČKIH LICA

U UŽEM SMISLU:

- SKUP PRAVNIH PROPISA KOJIMA SE REGULIŠU FINANSIJSKO -PRAVNI ODNOSI PRIKUPLJANJA, RASPODJELE, UPRAVLJANJA I TROŠENJA PRIKUPLJENIH SREDSTAVA ZA PODMIRIVANJE JAVNIH POTREBA (PORESKO PRAVO, BUDŽETSKO PRAVO, CARINSKO PRAVO, PRAVO DOPRINSA, TAKSENO PRAVO),
- OBUHVATA SISTEMATIZOVANI SKUP PROPISA O JAVNIM PRIHODIMA, JAVNIM RASHODIMA, O BUDŽETU, FONDOVIMA, KREDITU, BANKAMA, OSIGURAVAJUĆIM DRUŠTVIMA I SLIČNO

FINANSIJSKO PRAVO

- **NACIONALNO FINANSIJSKO PRAVO** (Finansijsko pravo BiH, Finansijsko pravo Francuske i sl.)

- **MEĐUNARODNO FINANSIJSKO PRAVO**

DEZINTEGRACIJA FINANSIJSKOG PRAVA NA DVIJE NAUČNE DISCIPLINE I SAMOSTALNE GRANE PRAVA (dio javnog prava)

- **PORESKO PRAVO**
- **BUDŽETSKO PRAVO**

ODNOS NAUKE O FINANSIJAMA I FINANSIJSKOG PRAVA SA DRUGIM NAUČNIM DISCIPLINAMA

- **EKONOMIJA** (ekonomske kategorije, novac i finasije, istorija ekonomskih doktrina)
- **EKONOMSKA POLITIKA** (poreska i budžetska politika)
- **BANKARSKO PRAVO**
- **MONETARNO PRAVO** (novac i novčani tokovi)
- **SOCIOLOGIJA I PSIHOLOGIJA** (uticaj poreza na ponašanje poreskih obveznika)
- **MATEMATIČKI I STATISTIČKI METODI**

ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA

- **ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA I USTAVNOG PRAVA**
(subjektivno poresko i subjektivno budžetsko pravo skupštine zaštićeno ustavom)
- **ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA I UPRAVNOG PRAVA** (poreski upravni organi -utvrđivanje, naplata i kontrola naplate poreza) budžetska inicijativa, izrada i izvršenje budžeta od upravnih organa)

ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA SA DRUGIM GRANAMA PRAVA

- **ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA I MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA**
 - bilateralne i multilateralne konvencije,
 - nadnacionalno poresko i budžetsko pravo Evropske Unije,
 - uredbe i direktive
 - harmonizacija nacionalnih poreskih propisa
- **ODNOS FINANSIJSKOG PRAVA I KRIVIČNOG PRAVA** (krivična djela npr. Utaja poreza, krijumčarenje i dr.)

FINANSIJSKE TEORIJE

MERKANTILIZAM - FINANSIJSKA TEORIJA (XVI-XVII VIJEK)

Promet, razmjena , trgovina, novac tj. plemeniti metali (zlato i srebro), visoke uvozne carine- zabrana uvoza

FIZIOKRATIZAM - FINANSIJSKA TEORIJA (XVIII VIJEK)

- Višak vrijednosti u zeljoradnji
- neposredni porezi (porez na zemljoradnju)
- posredni porezi (ostali porezi)

FINANSIJSKE TEORIJE (nastavak)

**FINANSIJSKA TEORIJA U GRAĐANSKOJ KLASIČNOJ TEORIJI (A. SMIT,
D. RIKARDO)**

**EKONOMSKE SLOBODE, LIČNA INICIJATIVA, PRIVATNO
PREUZETNIŠTVO, NEMJEŠANJE DRŽAVE U PRIVREDU**

**Poreski principi (opštosti, odredjenosti, ugodnosti,
ekonomičnosti)**

**SAVREMENA GRAĐANSKA FINANSIJSKA TEORIJA – KEJNES
(DRŽAVNI INTERVENCIONIZAM)**

SOCIJALISTIČKA TEORIJA

SAVREMENE TEORIJE

NAUKA O FINANSIJAMA

Nauka o finansijama se danas može podijeliti na:

- **širem smislu** (obuhvataju sve poslove koji se zasnivaju na novčanim odnosima, dakle odnose kojima novac služi kao osnova) i
- **finansije u užem smislu** (odnose se samo na jedan dio koji izučava sistem formiranja, prikupljanja i trošenja novčanih sredstava javnopravnih tijela - države - u zadovoljavanju potreba u vršenju njenih sve brojnijih funkcija)

Pojam finansija u užem smislu se danas uglavnom odnosi na javne ili društvene finansije (državne finansije, finansije javnog sektora).

- U savremenoj finansijskoj literaturi paralelno egzistiraju različiti termini, odnosno nazivi: **nauka o finansijama, javne finansije, društvene finansije, nauka o javnim finansijama, institucije javnih finansija, osnove finansijskog sistema, finansijska teorija i politika, nauka o finansijskoj privredi, nauka o državnoj privredi, fiskalni sistem, fiskalna politika, javni sektor, finansijska politika, javna ekonomika, fiskalna ekonomija, finansijska ekonomija, ekonomija javnog sektora, sistem javnog finansiranja, nauka o budžetskoj privredi, budžetske i poreske finansije, fiskalne finansije, finansijsko pravo**

- Navedeni nazivi ne treba da stvaraju zabunu s obzirom da su u udžbeničkoj literaturi prisutni (analiziraju teoriju i politiku različitih društveno-ekonomskih sistema), shodno nastavno-pedagoškim planovima i programima.
- Svaki termin, različito interpretiran (definisan) implicirao je određenu koncepciju i naučni metod istraživanja.

- Termin „fiskalni sistem“ preuzet je iz anglosaksonske literature, kao sinonim za poreski i budžetski sistem.
- Fiskalni sistem u klasičnom smislu implicira mobilizaciju fiskalnih resursa instrumentima poreskog sistema i njihovu redistribuciju mehanizma budžetskih institucija za alimentiranje javnih potreba.
-

- Fiskalni sistem u tom smislu, dio je (podsystem) cjeline finansijskog sistema, kao što je to i monetarno-kreditni sistem, banarski sistem, devizni sistem, sistem finansiranja drzavene reprodukcije, sistem osiguranja itd.

Termin „Fiscal Policy“ (fiskalna politika) predstavlja proces oblikovanja poreza i javnih rashoda u namjeri da se:

(1) ublaži jaz privrednih ciklusa i

(2) pridonese održavanju ekonomije pune zaposlenosti oslobođene od inflacije

- Finansijska aktivnost države u pravcu prikupljanja, čuvanja (rezerve) i trošenja javnih sredstava u zadovoljavanju opšte društvenih potreba, naziva se **javne finansije**.
- Djelatnost države u zadovoljavanju društvenih potreba uglavnom imala je taj karakter (vojska, školstvo, sudstvo, kultura i dr.).

- Finansijski sistem javnog sektora obuhvata sistem prikupljanja i sistem trošenja tih sredstava.
- **Ekonomska i finansijska aktivnost države u ostvarivanju određenih razvojnih, socijalnih, stabilizacionih, redistributivnih ciljeva u društvu, naziva se fiskalne finansije.**

JAVNE FINANSIJE

Kako je država osnovni subjekt koji za vršenje svojih javnih funkcija prikuplja i formira određena sredstva kojima rukuje, to se to cjelokupno poslovanje, vezano za ovu aktivnost države, naziva **javna privreda** (za razliku od **privatne privrede**).

Naučna disciplina kojoj je zadatak izučavanje svih pitanja vezanih za formiranje i zadovoljenje javnih potreba, odnosno prikupljanje, čuvanje i raspodjelu prikupljenih sredstava, zove se javne finansije

- Državi su danas, kao i u žim društveno-političkim zajednicama, povjerene određene društvene funkcije za čije je obavljanje neophodno pribavljanje i trošenje sredstava.
- **Aktivnost države, i drugih javno-pravnih kolektiviteta, organizovana na prikupljanju, raspodjeli i trošnju javnih finansijskih sredstava u ostvarivanju javnih opštekonstnih i zajedničkih zadataka, nazivamo javne finansije**

SUBJEKTI JAVNIH FINANSIJA

- Osnovni subjekti javnih finansija su: država, državni organi i ostale ustanove, koje obavljaju javne ili društvene funkcije, a čije izvršenje zahtijeva: odgovarajuća finansijska sredstva.
- Proces pribavljanja društvenih sredstava i njihovo organizovano plansko trošenje na javne i opšte potrebe čini osnovu jedne nove privrede, koju danas nazivamo **finansijska privreda**.
- Ova privreda ima svoje instrumente, tehniku prikupljanja i trošenja sredstava, a zatim i efekte koje postiže i koji se bitno razlikuju od efekata privatnog preduzeća ili privrednih subjekata.

JAVANA I PRIVATANA PRIVREDA

- Javna privreda i finansije su samo sastavni dio ukupne privrede i finansija kao cjelina.
- To se može prikazati kao slijedeći oblik povezanosti privrede i finansija:
 1. Javna privreda - javne finansije,
 2. Privatna privreda - privatne finansije (mikrofinansije)
 3. Međunarodna privreda -međunarodne finansije
 4. Ukupni odnosi unutar privrede i međunarodni ekonomski i platni odnosi - monetarne finansije.

- Javna privreda - uglavnom kroz sistem raspodele i preraspodjele nacionalnog dohotka dolazi do potrebnih sredstava za ostvarivanje svojih funkcija.
- S druge strane, privatna privreda - osigurava sredstva iz procesa proizvodnje i proces stvaranja dohotka.
- Trošenje prikupljenih sredstava u javnoj privredi vezano je za obavljanje određenih javnih funkcija (školstvo, zdravstvo, osiguranje, sudstvo, vojska i dr.), i nije neposredno vezano za rentabilitet ulaganja.

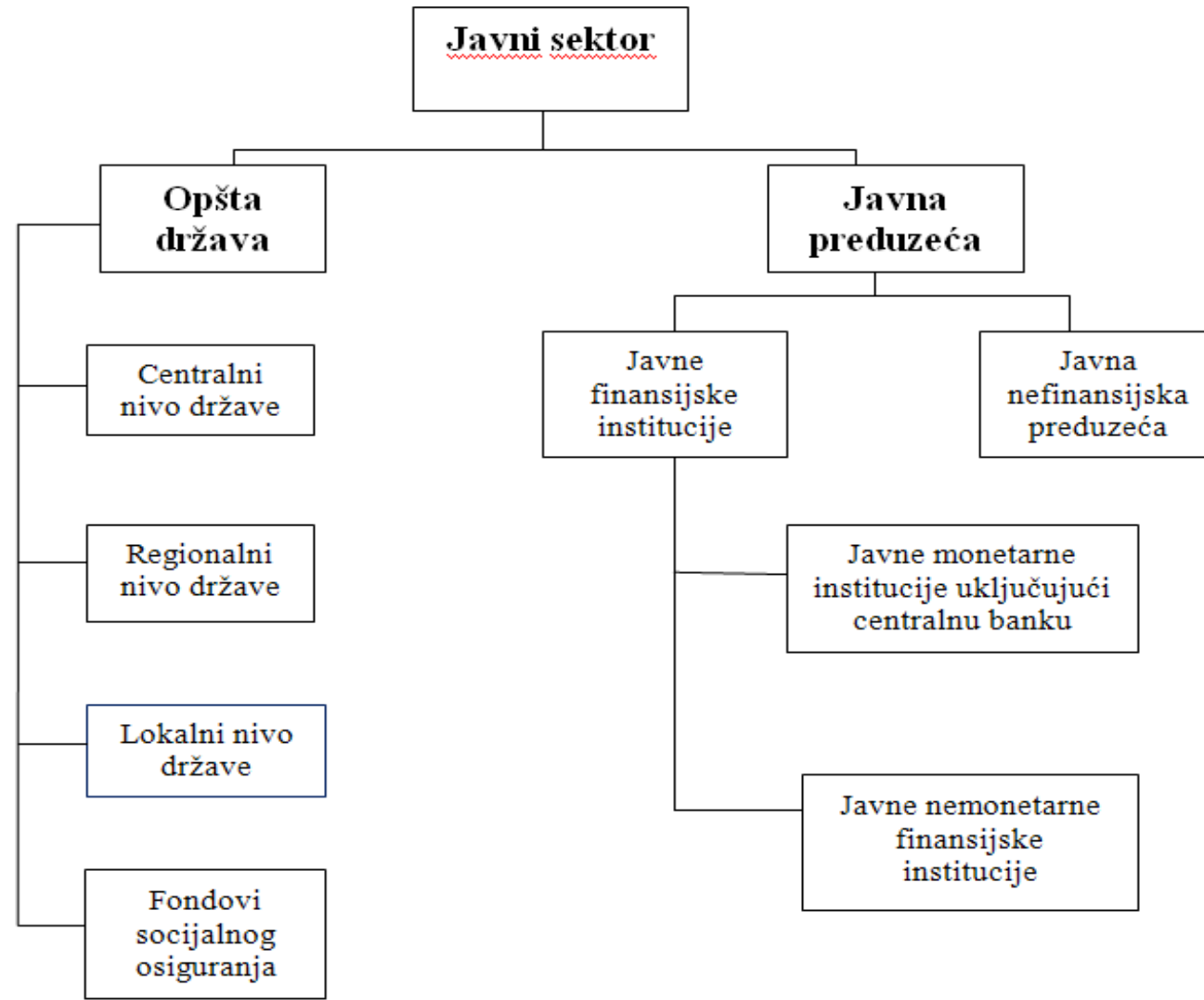
- Kod privatne privrede, odnosno privrednih subjekata koji rade sredstvima u privatnom vlasništvu, trošenje sredstava vezano je za ekonomske principe ulaganja i ostvarivanja određenih materijalno-finansijskih rezultata (proizvodnja robe, usluga, izvoz, uvoz i dr.) u procesu proširene reprodukcije.

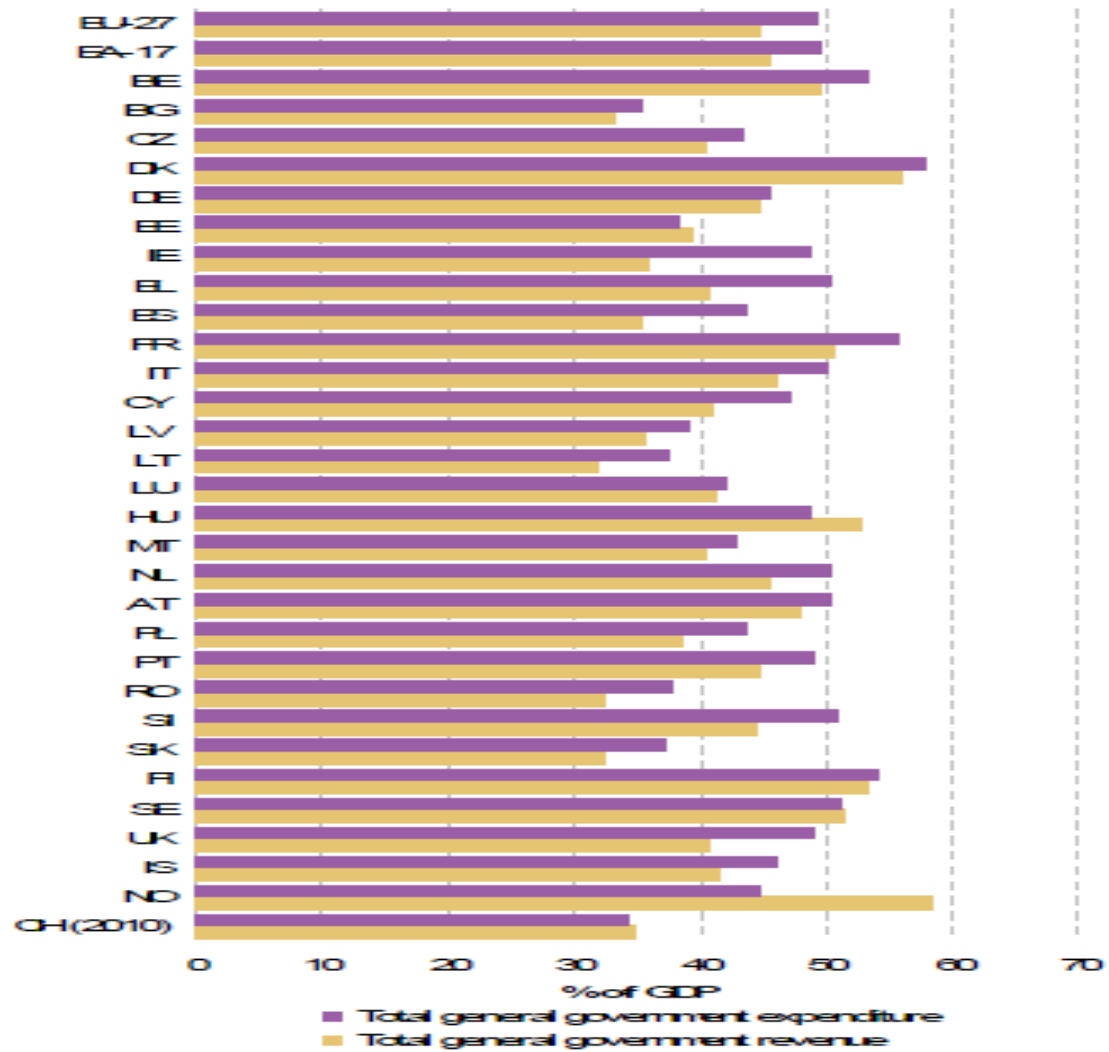
- Kako javna privreda u kapitalizmu dolazi do potrebnih sredstava, stvorenih uglavnom u privatnom sektoru, to je ona neraskidivo povezana s ovom privredom i danas čini cjelinu s njom.
- Modernu kapitalističku privredu karakteriše sve razvijeniji oblik državno-monopolističkog regulisanja cjelokupnih privrednih i finansijskih odnosa.

- Dok je ranije uloga države u privredi bila gotovo neutralna (regulisanje optičaja novca, čuvar reda, mira i poretka, borba protiv monopola i sl.), danas država sve više zahvata nacionalni dohodak i vrši razne proizvodne i druge zahvate u privredi.
-

- U mnogim slučajevima, u potpunosti je sebi podredila centralnu banku, „zloupotrebilja“ novac i kredit, vrši često odlučujući uticaj na sve sektore privrednog života i razvoja.
- Snažno se razvio državni intervencionizam u privredi.
- Država danas učestvuje ne samo u raspodjeli već i u stvaranju i preraspodjeli nacionalnog dohotka unutar privrede, uvozu i izvozu roba, novca, rada i kapitala.

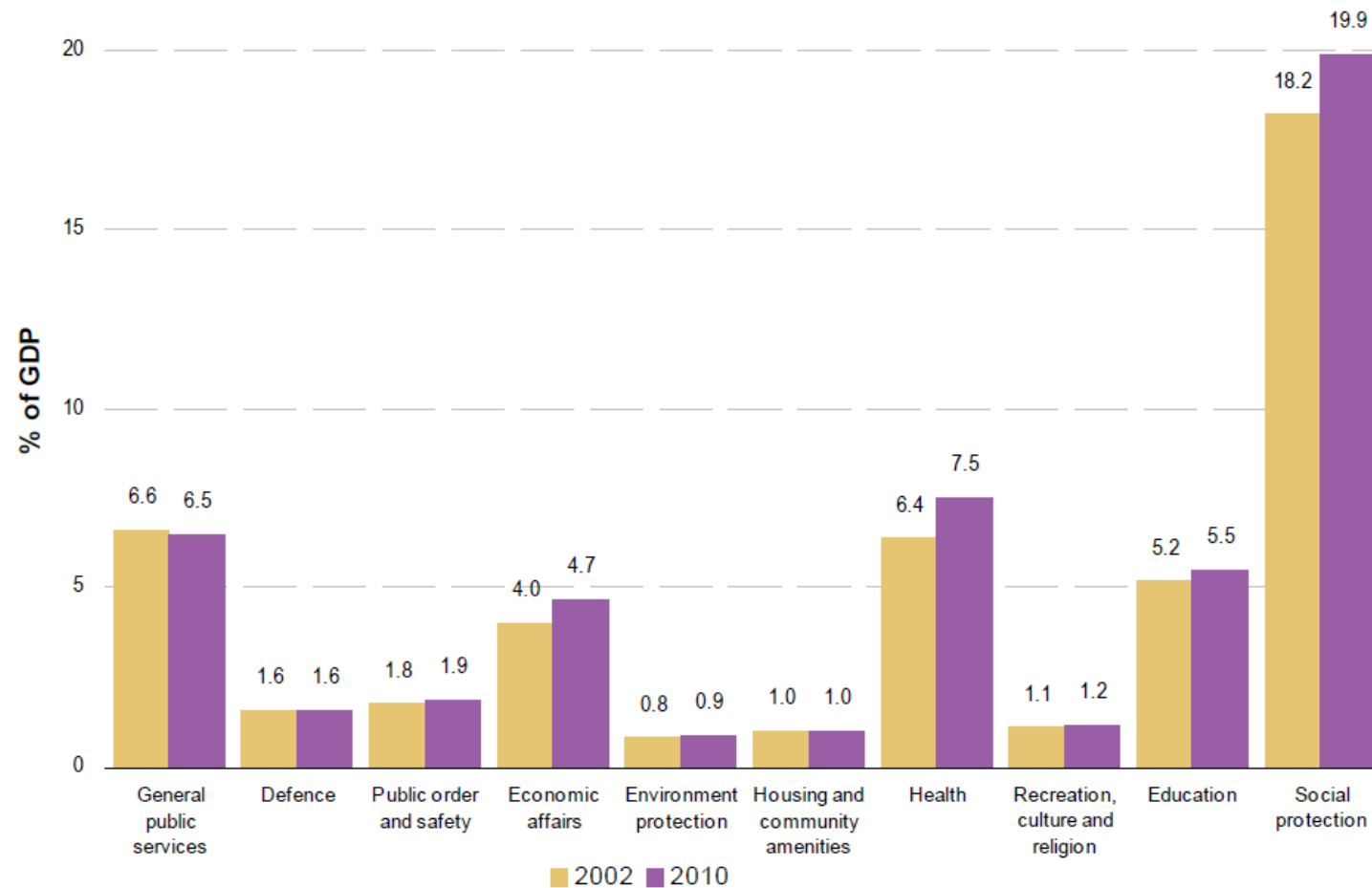
- Danas u kapitalističkom sistemu javna privreda dobija sve više elemenata proizvodne funkcije (preko javnih preduzeća, investicija, intervencija i dr.), tako da se finansijski odnos i javne i privatne privrede razvijaju u gotovo svim pravcima, organski se spajajući (javno-privatno partnerstvo).
- Do sada je, međutim, finansijska teorija javnu privredu po smatrala uglavnom kao sistem izvlačenja sredstava iz privatne privrede (porezi, takse, carine, doprinosi i dr.) te njihovo često neproizvodno trošenje.

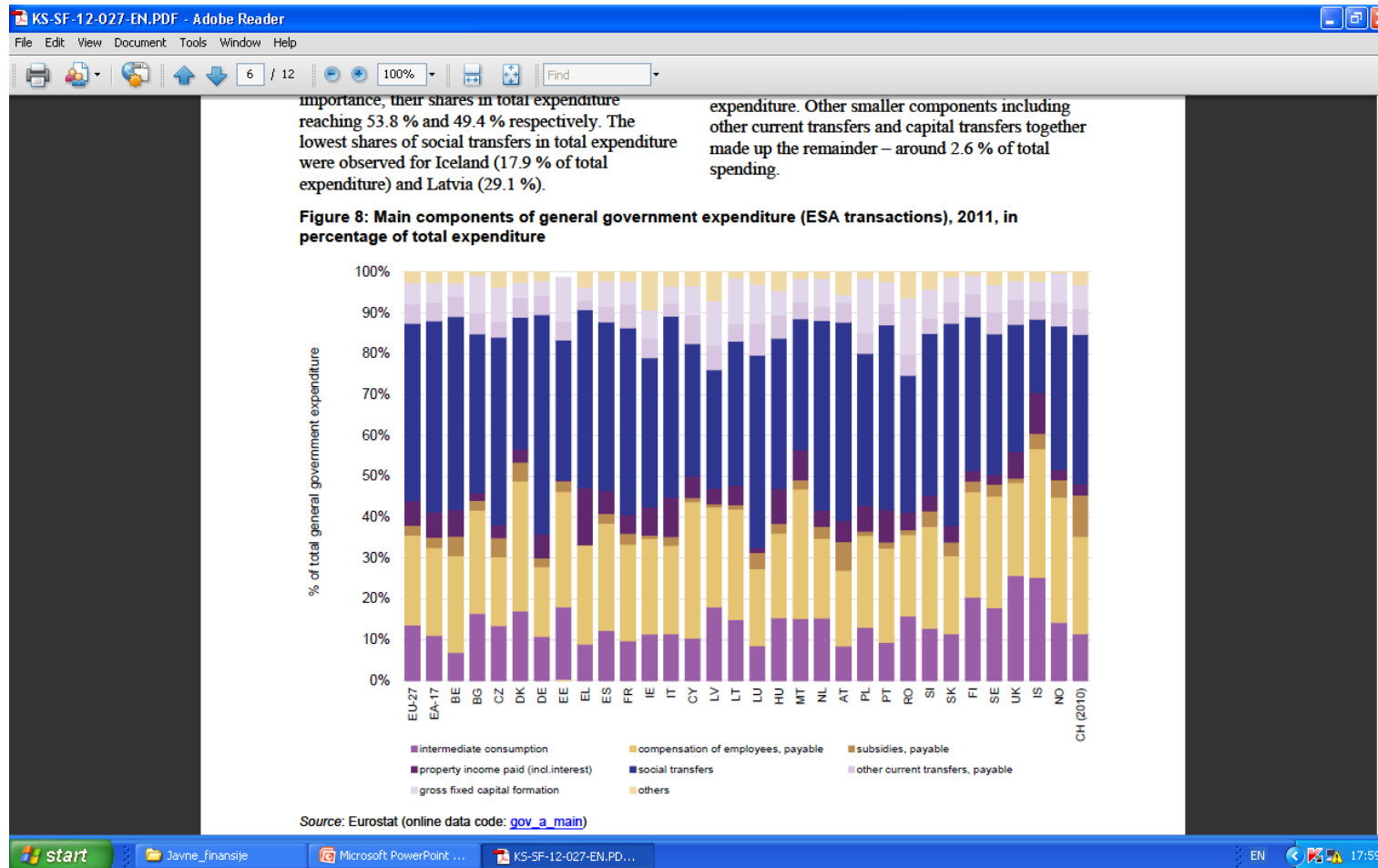
Izvor: Eurostat (2012), Statistics in focus 27/2012
 Ukupni rashodi opšte države
 Ukupni prihodi opšte države

Učešće javnih rashoda prema funkcionalnom principu (COFOG) u BDP- u EU, %, 2002. i 2010.

Izvor: Eurostat (2012), Statistics in focus 27/2012

Glavne komponente javnih rashoda (ESA transakcije) u 2011, u % od ukupnih rashoda

Izvor: Eurostat (2012), Statistics in focus 27/2012

- Država je u periodu liberalnog kapitalizma (do ekonomske depresije 1930-33. godine) zahvatala i redistribuirala kroz budžetsku potrošnju oko 10-15% društvenog proizvoda. Poslije, ili u vrijeme krize 1929. godine, nastaje naglo širenje javnog sektora, tako da se državni intervencionizam u ekonomiji naglo širi.
- Država zahvata iz društvenog proizvoda i do 50% (a kasnije i preko 60%). Razvojem javnog sektora povećava se učešće države u društvenom proizvodu.

UCESCE JAVNIH RASHODA U DRUSTVENOM PROIZVODU

-u%-

	<u>1929.</u>	<u>1950.</u>	<u>1960</u>	<u>1980.</u>	<u>1990.</u>	<u>1995.</u>
Svedska	8	15	31	65	69	69
V. Britanija	24	27	32	48	55.	56
Francuska	19	21	35	52	55	56
Njemacka	31	32	32	47	48	48
Japan 19	20	18	33	36	37	
SAD 10	14	28	35	37	38	

Izvor. World Bank, Raport 1996.

- Kvote učešća države u društvenom proizvodu znači i veću sposobnost države da očuva stabilnost javnog sektora.
- Potrošnja domaćinstava je relativno stabilna, a to se odnosi i na državnu potrošnju. To predstavlja dosta stabilnu i neelastičnu strukturu potrošnje.
- Dinamika javnih izdataka i njihova struktura uglavnom zavise od ekonomskih ciklusa i faze ciklusa u kojoj se privreda nalazi.

- U uslovima krize i recesije, nezaposlenosti i sl. rastu državni izdaci za subvencionisanje za nezaposlene, za socijalnu i zdravstvenu zaštitu, odnosno brojne transformne rashode.
- Regulisanjem obima, strukture i dinamike javnih rashoda i prihoda djeluje se na fiskalnu potrošnju. Ne postoji ni jedan makroekonomski agregat na koga ne djeluju državni ili javni rashodi.

- Povećanje državnih rashoda ima ekspanzivno djelovanje na finalnu i ukupnu tražnju i potrošnju. Povećanje javnih prihoda, nasuprot tome, konpaktno djeluje na finalnu tražnju i potrošnju.
- Državni rashodi se u savremenoj teoriji i politici posmatraju u sklopu cjelokupnog finansijskog mehanizma privrede, a izučavaju u vezi sa kretanjem i ponašanjem osnovnih makroekonomskih agregata.
- To se vidi iz osnovne funkcije potrošnje: $Y=C+T+G$

- Svaka promjena elementa u funkciji potrošnje dovodi do njenog promijenjenog ponašanja. Kao sastavni dio ukupne funkcije potrošnje javni rashodi (G) svojim promjenama i sistemom pokrića djeluju na sve druge elemente privrednog i finansijskog sistema.

Promjene javnih rashoda i prihoda, dakle, promjene položaja fiskalnog sistema u privredi i finansijskom sistemu, redovno dovode do promjena, često i multiplikativnog karaktera, na gotovo sve elemente finansijskog sistema.

Djelovanje na:

- proizvodnju,
- štednju,
- cijene i stabilnost privrede,

- zaposlenost,
- kredit i kreditni sistem,
- tržište novca i kapitala (finansijsko tržište),
- raspodjelu nacionalnog dohotka i društvenog proizvoda,
- formiranje novčane mase,
- ukupnu efektivnu, tražnju

- ličnu potrošnju, preko tzv, transfernih rashoda,
- investicije,
- kamatnu stopu na tržištu i vrijednost hartija od vrijednosti,
- platni bilans,
- očekivanja u privredi,
- ukupno poslovno ponašanje svih subjekata u sistemu.